

időt lehetett volna nyerni, és meg lehetett volna menteni néhány zsidó életét. Átlátszó tervük lényegét azonban a németek rögtön felismerték.

Gyötrelmesen hosszú idő telt el véget nem érő levelezéssel. Üzenetek mentek Budapestről Genfbe a Haluchoz és a Palesztina Hivatalhoz, és Isztambulba, az ottani Vaadához, amely rendszerint a jeruzsálemi főhadiszállásra továbbította azokat. Fontos kérdésekben, így például Brand küldetése ügyében a Vaada központjának vezetője (Gruenbaum) a Jewish Agency végrehajtó bizottságára ruházta át a döntés felelősségét. Miután megállapodtak egy cselekvési programban, és megkapták a palesztinai főbiztos engedélyét, aki értesítette erről a londoni külügyminisztériumot, a külügyminisztérium, miután lebonyolította a szükséges konzultációkat más testületekkel, közöttük a háborús kabinettel, tájékoztatta Chaim Weizmant. Ha a csúcson végre megszületett a döntés, ugyanez a folyamat játszódott le fordított irányban. A Brand-ügyben ráadásul az amerikai zsidó vezetőkkel, valamint az Egyesült Államok és a Szovjetunió kormányával is egyeztetni kellett a teendőket.

A budapesti Mentőbizottság vezetői, a zsidók pusztulásának megdöbbentő méreteit látva, természetesen nem tudatosították magukban teljes mértékben ezeket a bürokratikus és diplomáciai nehézségeket, amelyeket ráadásul a szövetségesek halogató taktikája is súlyosbított. Kasztner és Brand Hansi folyamatosan ostromolták az isztambuli Vaadát távirataikkal: kétségbeesetten sürgették a két küldött hazatérését, mondván, hogy „különben minden próbálkozás hiábavaló”⁸³. Vigasztalásukra Isztambul azt hangsúlyozta, hogy a Brand Joel által átadott üzeneteket és kérelmeket továbbították a szövetségeseknek, akik gondosan tanulmányozzák azokat.⁸⁴ Brandnak természetesen sejtelme sem volt arról, hogy a szabad világ zsidó vezetőinek figyelemre méltó, ha nem is mindig határozott erőfeszítései ellenére a szövetséges nagyhatalmak kormányzati vezetői elutasító álláspontra helyezkedtek az ügyben.⁸⁵ Kudarcaiért nem is annyira a briteket tette felelőssé, akik őrizetbe vették, mint inkább a Jewish Agency vezetőit.

Brand felfogása a Yishuv-vezetőkéről. Brand magától értetődően nem tudott ügyének világméretű visszhangjáról. A britek október elejéig őrizetben tartották, akkor végre kiengedték Palesztinába. Egy ideig azzal foglalta el magát, hogy beszámolókat írt,⁸⁶ és sorra látogatta a Yishuv és a nemzetközi cionista mozgalom vezetőit, köztük Teddy Kolleket, Elijahu Dobjint, Yitzhak Gruenbaumot, David Ben-Guriont és Chaim Weizmant.⁸⁷ Keserű, csalódott emberré vált; majdnem 1964-ben bekövetkezett halálának pillanatáig⁸⁸ úgy érezte, hogy a zsidó vezetők kudarcai és